

Bene Krisztián

A Francia Antibolsevik Légión a keleti hadszíntéren

(Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Történettudományi Intézet, MOSZT Kutatócsoport, 2021. 366. o.
ISBN 978-963-429-801-4)

*„Ezek azok a dolgok, melyeket nem mondanak ki, hanem elfelejtik őket.
Mert, ha el nem felednék, hogyan tudnának megújulni?”
(Ivo Andrić: Híd a Drinán)*

Napjainkban, ha valaki Franciaország második világháborús szerepvállalására gondol, elsősorban a viharos gyorsasággal bekövetkező háborús vereség, vagy pedig az ellenállás juthat eszébe, amelyről némileg közhely az a meggyőződés, hogy a francia nép egy emberként egyesült benne a régi, gyűlölt ellenséggel szemben. A valóság, mint általában, úgy ebben az esetben is összetettebb, amint azt látni fogjuk. A francia szélsőjobboldali pártok és a náci Németországgal való fegyveres kollaboráció tevékenységét sokáig hallgatás övezte, de teljesen elfelejteni mégsem lehetett azt, ami megtörtént.

Bene Krisztián könyvének második, bővített és átdolgozott kiadásával most fontos és hiánypótló mű kerül a 20. század (had)története iránt érdeklődő olvasó kezébe egy olyan szerzőtől, aki hazánkban – és valószínűleg nemzetközi szinten is – egyedülálló mélységben vizsgálta a francia történelemnek ezt a fejezetét. A 2021 év végén, a MOSZT Könyvek sorozatának 21. köteteként kiadott mű a keleti fronton harcoló Francia Antibolsevik Légión (LVF) működését helyezi a középpontba, azonban tévedés volna azt gondolni, hogy jelentősége mindössze abban rejlik, hogy kevésbé ismert hadtörténeti adalékokat közöl.

Amellett, hogy alapos áttekintést olvashatunk a két világháború közötti francia szélsőjobboldali pártok megalakulásáról, konfliktusairól és működéséről, betekintést kapunk a kollaborációs politikába, valamint azoknak a személyeknek az életébe, akik különböző okokból fakadóan részt kívántak venni a Szovjetunió elleni fegyveres harcban, anélkül, hogy annak realitásaival és várható következményeivel tisztában lettek volna. Utóbbi két témát alaposan átjárja a keserűség és a tragikum – az egész könyvön végigvonul – hiszen állandó motívumként láthatjuk a francia politikusok jórészt eredménytelen és hiábavaló diplomáciai próbálkozásait hazájuk helyzetének javítására, amelyeket a németek rendszeresen ügyesen leszerelnek és azokból előnyt kovácsolnak. A franciáknak idővel be kellett látniuk, hogy a német vezetés nem volt érdekelt abban, hogy az LVF-ből több legyen, mint ami: a szovjetellenes európai összefogás egyik jelképes szereplője, amely jellegénél fogva elszenvedője és nem alakítója volt az eseményeknek. Emellett csekély – megvetésbe hajló – társadalmi támogatottsága is gátolta kibontakozását.

Mindeközben az 1941 telén Napóleon nyomdokaiban járó légió önkénteseinek keserűen kellett megtapasztalniuk felvonulásuk közben a sárban kiszorítva, vagy Moszkva alatt az ellenséggel szembenézve, hogy a háború olyan kihívásokat tartogat számukra, amelyek erősen meghaladják felkészültségüket. A látványos kudarcot követően a német vezetés támogatásával 1942 folyamán újjászervezik és megróstatják az LVF állományát, amely a partizánháborúk tapasztalatai nyomán hatékony alakulattá kovácsoódik, s amely sok tekintetben alkalmazkodik a keleti viszonyokhoz, valamint a háború kegyetlenségéhez.

Bene Krisztián, könyvében hét fejezeten keresztül taglalja részletesen, hét különféle szemszögből a hazai olvasók előtt többnyire ismeretlen – alapként feltétlenül szükséges – francia belpolitikai események mellett a kollaboráció hátterét, az LVF megalakulását, a legionáriusok első harcbavetését, valamint az alakulat újjászervezését követő, új feladatkörben történő működését. Ezt követően a szerző ismerteti a légió szétforgácsolódását, majd felbomlását. Végül a németek oldalán küzdő egyéb külföldi önkéntes alakulatokról is szó esik, amely még inkább árnyalja a kötet témáját, miközben segít tágabb kontextusban elhelyezni azt.

E rövid történeti és tartalmi áttekintés után felvetődhet a kérdés: Mégis mi értelme egy ilyen kislétszámú alakulattal foglalkozni? Maga a szerző is leszögezi, hogy a légió működése nem változtatta meg jelentősen a második világháború eseményeit, így tehát másban rejlik valódi jelentősége.

Korábban tragikusnak neveztem a történeteket, hiszen olyan emberekről olvashatunk, akik döntéseik következtében önként váltak a többség által megvetetté, miközben Európa és szűkebb hazájuk messianisztikus megmentése lebegett szemük előtt. A könyv főszereplői azok a valószínűtlen és gyakran ellenszenves alakok, akiket a XX. század fegyveres konfliktusai tömegesen állítottak a történelem színpadára. A mindennapi emberi működéstől idegen helyzetek, amelyekre korábban nem kellett választ adniuk, így egészen újak voltak, illetve a fásultság és a kegyetlenség faragta őket ebben az esetben „zsenge gyermekből”, idealistából, kalandorból sokat látott és sokat tapasztalt „foltozott irhájú hírhedt zsoldossá”.

A háborús jellemtorzulás számos példáját találjuk a könyvben, amelyek közül talán a legmagkapóbb, amikor a szerző bemutatja a keleti hadszíntér viszonyaihoz immár alkalmazkodott légiót, amely az 1943-ban zajlott partizánvadász hadműveletek során, a lakosság tagjai által vontatott, rekvirált holmikkal megrakott szekerekkel vonult egyik helyről a másikra. Ilyen és ehhez hasonló érzékletes leírásokkal még gyakran találkozhatunk, köszönhetően a szöveget színesítő visszaemlékezéseknek, vagy levéltári iratokból idézett soroknak. A kötetben szereplő politikusok és katonák alaposabb megismerését ezen kívül rövid életrajzi leírások is segítik.

Véleményem szerint Bene Krisztián művének valódi fontossága abban ragadható meg, hogy számos szemszögből láttatva bemutatja a fegyveres kollaboráció egy jól dokumentált, de kevésbé ismert esetét, mindeközben pedig jó érzékkel vizsgálja meg az egyes emberek személyes motivációit is.

Berta Kristóf